



За мартеничките

Сутринта рано стопанките простират или закачват пред домовете си червени престилки, пояси, прежди, черги или пресукани червени конци: те пазели къщата, да не влезе в нея злото — болести и немотия. Като ги видела, баба Марта щяла да се разсмее и да пекне слънце.

Предварително жените усукват бели и червени вълнени конци — мартеници, които завързват или окачват на всеки от семейството. Мартениците трябвало да са така усукани, както момите се усукват около момците. Невестите носят мартениците отдясно, момите — отляво. Ергените ги носят с разчепкани краища, а зрелите мъже — изрязани до възела, за да не се развяват по седенките.

Мартениците пазят човека от уроки и болести; свалят се чак тогава, когато се види първия щъркел и след като се свалят, се закачат на разцъфнало (или зелено) дръвче. По други места я слагали под голям камък и след девет дни гледали какво има под него. Ако са се настанили мравки, годината ще е богата с овце, ако има други по-едри буболечки — сполука в крави, в едър добитък. Затова някъде наричат мартеницата "гадалушка". Другаде я хвърляли в реката, та по вода да им върви и всичко лошо да изтече.

В някои краища наричат седмицата, започваща от 1 март броените дни — по тях гадаят какво ще бъде времето през годината. Широко е разпространен и друг обичай — избиране на ден: всеки си намисля определен ден до 22 март и по него познава каква ще му е годината — ако е слънчев, ще е успешна; ако вали и времето е лошо — ще има трудности.

Първите мартеници, предназначени за окичване на хората и добитъка, са били само усукан червен и бял конец, без прибавки към него. В някои области на конците вързвали златна или сребърна паричка, синьо манисто, но те по-скоро играели роля на народен амулет — да предпазват от болести хора, добитък и овощни дървета.

Народното чувство за красота, което създава оригинално творчество, се проявява по-късно. Обикновено направени от вълна, мартениците са във вид на парички, топчета, пискюли, пулчета и "съсънки" (гроздчета). Неповторимо български са кукличките "Пижо и Пенда".

Червеният цвят в бита на народа ни е средство за предпазване от болести. Да си припомним, че на младите булки и на малките деца са вързвали пресукан червен конец на китката.

Бялата вълна в мартеницата предвещава дълъг живот, а червената — здраве и сила, толкова необходима на всички в края на зимния сезон, когато жизнените сили и хранителни запаси са на изчерпване.